

Lorenzo Macario
Maria Rocchi

KOMUNIKACJA W RELACJACH NIESIENIA POMOCY

Przekład
ks. Bogdan Stańkowski

Wydawnictwo WAM
Kraków 2011

WSTĘP

We wstępie zostaną przedstawione cele, jakie w czasie kształcenia powinni osiągnąć praktykanci i aspiranci, jeśli chodzi o pomoc i rozmowę psychopedagogiczną.

W programie kształcenia przyjętym przez Centrum Konsultacji Psychopedagogicznej został wykorzystany zarówno projekt zrealizowany na podstawie działań zmierzających do szczególnego wyczulenia na konieczność doskonalenia siebie w relacji pomagania, jak również weryfikacji osobistej autoprezentacji wobec tych, którzy zwracają się o pomoc.

PRAKTYKI I ĆWICZENIA W PROCESIE KSZTAŁCENIA

W proponowanym przez nas procesie kształcenia praktyki i ćwiczenia mają doprowadzić do

- zastanowienia się nad własną dynamiką, którą można zaobserwować w czasie dialogu między dwiema osobami;
- wyodrębnienia dynamiki relacji i systemów interpersonalnych;
- wyczerpania na „prowadzenie rozmowy psychopedagogicznej” ze zwróceniem szczególnej uwagi na aktywne wsłuchiwanie się w to, co wchodzi w skład wzajemnego dorastania.

CELE KSZTAŁCENIA PRZYGOTOWUJĄCEGO DO ROZMOWY PSYCHOPEDAGOGICZNEJ

POSTAWY I KOMPETENCJE DORADCY W CZASIE ROZMOWY UKIERUNKOWANEJ NA POMOC

- aby móc stwierdzić, że relacja ma charakter „pomocy”, należy sprawić, by pomagający nabył niezbędnych kompetencji i odznaczał się pewnymi postawami wobec rozmówcy.

Przedstawimy 6 postaw, które mają zapewnić pomagającym lepsze zharmonizowanie wewnątrz siebie.

CELE PROJEKTU

- zastanowić się nad własnym sposobem reagowania na drugą osobę w spotkaniu „twarzą w twarz” i pozwolić, aby każdy mógł odkryć postawę prawidłową lub nieprawidłowości w sposobie prezentowania siebie, w sposobie stymulowania, mówienia, stawiania pytań i udzielania odpowiedzi w czasie poszczególnych spotkań;
- rozmowa jest sytuacyjną i tymczasową interakcją oraz wzajemnym oddziaływaniem werbalnym.

WSTĘP

1. Cele procesu kształcenia przygotowującego do relacji pomagania i do rozmowy psychopedagogicznej

1.1. Praktykantom i adeptom w dziedzinie kształcenia przygotowującego do rozmowy psychopedagogicznej zostają nakreślone różnorakie cele

– z jednej strony pomaga im się dokonać refleksji nad dynamiką, która ujawnia się w dialogu psychopedagogicznym między dwiema osobami, jak również nad tym, aby wyodrębnić pułapki, zniekształcenia czy nieporozumienia niesione każdorazowo przez próbę nawiązania kontaktu interpersonalnego,

– z drugiej strony pozwala im się wyodrębnić, poprzez głębsze wejście w sens komunikacji interpersonalnej, dynamikę relacji i systemy, które mogą podtrzymywać relacje interpersonalne,

– można również zaproponować pewnego rodzaju wyczulanie na „warunki rozmowy psychopedagogicznej” według wytycznych psychologii humanistycznej, opierającej się na relacji aktywnego słuchania i wzajemnego wzbogacania i wzrastania.

Formowanie siebie idące w kierunku rozmowy psychopedagogicznej oznacza przede wszystkim przygotowanie siebie do aktywnego słuchania, tzn. zdobycia takich umiejętności słuchania¹, które pozwoliłyby młodemu

¹ Określenie „aktywne słuchanie” zawdzięczamy Thomasowi Gordonowi, który zajmował się psychologią kliniczną i był bliskim współpracownikiem Carla Rogersa. Był również przewodniczącym Kalifornijskiego Stowarzyszenia Psychologów (California State Psychological Association). Założył Effectives Training Associates. Wśród jego licznych

człowiekowi zainteresowanemu rozmową na to, aby mówić o sobie i rozumieć samego siebie. Umożliwi to udzielenie odpowiedzi na pytanie: „kim jestem w czasie tej rozmowy”?

1.2. Cele programu kształcenia przygotowującego do relacji pomagania i do rozmowy psychopedagogicznej

Duża część programu nastawionego na wyczulanie i kształcenie do rozmowy psychopedagogicznej zmierza ku temu, aby wzbudzić u praktykanta potrzebę refleksji nad własnym sposobem odnoszenia się do drugiego człowieka w sytuacji rozmowy „twarzą w twarz”. Program ten ma również pozwolić każdemu stopniowo zaakceptować odkrycie prawdy o samym sobie, adekwatności, poprawności lub też niewłaściwego sposobu prezentowania siebie, stymulowania, rozmowy, interwencji, sposobu stawiania pytań i udzielania odpowiedzi w czasie rozmowy, do której jest zobligowany w trakcie praktyki i ćwiczeń, a także w różnych okolicznościach sprawowania swoich czynności zawodowych, społecznych bądź osobistych.

Rozmowę psychopedagogiczną i relację pomagania można by zdefiniować jako sumę tymczasowych interakcji i wzajemnych, zazwyczaj werbalnych, wpływów zachodzących pomiędzy dwiema osobami w ich kontakcie bezpośrednim, mającym nadto wstępnie określony cel.

Istotnym wydaje się zatrzymanie nad niektórymi wyrażeniami zaproponowanymi w wyżej podanej definicji.

Sytuacja tymczasowa. Relacjonować = powiązać. Jednym z celów rozmowy jest to, aby powiązać, przybliżyć, wzmocnić fakty, zachowania, wydarzenia, które tylko pozornie mają mało wspólnego lub nie są ze sobą powiązane.

Interakcja. Odkrycie i potwierdzenie faktu, że to, co wydarzy się jednemu z uczestników, będzie miało wpływ na drugiego i odwrotnie.

Zazwyczaj werbalnie. Nie wyłącznie werbalnie, nawet jeśli jest to główna forma komunikowania w rozmowie ukierunkowanej na pomoc.

publikacji warto wymienić m.in.: *Wychowanie bez porażek w szkole*, PAX, Warszawa 2007; *Wychowanie bez porażek: rozwiązywanie konfliktów między rodzicami a dziećmi*, tłum. i wstęp Alicja Makowska, Elżbieta Sujak, PAX, Warszawa 1996.

Pomiędzy dwiema osobami w ich bezpośrednim kontakcie. W czasie odbywania praktyki zachęcamy do odbywania spotkań w parach, zacieśniając w ten sposób rozmowę bezpośrednią właśnie do dwóch osób, aby odróżnić ją od sytuacji spotkań grupowych.

Wstępnie określony cel. Dlaczego jedna osoba jest zwrócona do drugiej twarzą? Jakie napięcia, siły i wyzwania stoją przed rozmówcami?

2. Postawy i kompetencje pomagającego w czasie rozmowy ukierunkowanej na pomoc²

Prace Roberta Carkhuffa³ przybliżyły pojęcie relacji pomagania. Aby można było jakąś relację określić „relacją pomagania”, tzn. by mogła ona być efektywną, jeśli chodzi o ułatwianie modyfikacji i dokonania konstruktywnej ewolucji w osobowości tego, kto prosi o pomoc, niezbędnym jest, aby pomagający posiadał pewne postawy i kompetencje. Tak więc przybliżonych zostanie sześć kompetencji, które mają za zadanie pomóc osobie odbywającej praktykę w „dostrojeniu się” do tychże kompetencji i zweryfikowaniu tego, w jakim stopniu są one obecne w kształceniu młodych wychowawców. Aby można było mówić o relacji pomagania, koniecznym jest także, aby pomagający w swojej relacji z rozmówcami posiadał pewne szczególne postawy. Natura interwencji pomagającego implikuje sześć komponentów, czyli postaw względem rozmówcy. W pierwszej części postawy te zostaną przybliżone i szczegółowo omówione.

² Biorąc pod uwagę cele tejże pracy, jesteśmy zdania, że będzie właściwszym zamienić słowa „terapeuta” i „pacjent” na terminy: „pomagający” i „pacjent”, częściej używane w koncepcji psychologii Rogersa preferowanej w tej pracy.

³ Robert Carkhuff, uczeń Carla Rogersa, jako pierwszy wypracował model operacyjny, by przybliżyć jasny i analityczny opis fundamentalnych zdolności w procesie pomagania. Model ten stał się potem punktem odniesienia zarówno dla naukowców jak i dla działających na rzecz zainteresowanych sztuką pomocy drugiej osobie. Cztery główne zdolności przez niego opracowane dotyczą przede wszystkim umiejętności *zwrócenia uwagi na* (obserwacja, słuchanie, przygotowanie środowiska fizycznego); *odpowiedzi* (umiejętność dania prawidłowej informacji zwrotnej w stosunku do materiału wysłuchanego i zaobserwowanego); *umiejętności personalizacji* czyli przypisania osobie i temu, co wchodzi w sferę jej odpowiedzialności wszystkich faktów i przeżyć; *umiejętność zapoczątkowania* tzn. stymulowania podjęcia precyzyjnych planów działania po to, by wyjść naprzeciw sytuacjom trudnym. Dla opracowania tej książki posłużono się również publikacją R. Carkhuffa, *L'arte di aiutare. Manuale e Quaderno di esercizi*. Tytuł z języka oryginalnego: *Art of helping*, Trento, Erickson, 1993.